

Musiqiy mashg'ulotlar orqali talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi

Gulhayo Alisher-qizi Usmonjanova
Namangan davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida musiqa mashg'ulotlarining talabalar ijodiy tafakkurini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Maqolada improvizatsiya, musiqiy tahlil va interfaol metodlar orqali talabalarning kreativ salohiyatini oshirish yo'llari, shuningdek, amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: ijodiy qobiliyat, musiqiy pedagogika, kreativlik, improvizatsiya, talaba, metodika, musiqiy tafakkur

Methodology for developing students' creative abilities through musical training

Gulhayo Alisher-kizi Usmonjanova
Namangan State Pedagogical Institute

Abstract: This article analyzes the role of musical training in the formation of students' creative thinking in the higher education system. The article covers ways to increase students' creative potential through improvisation, musical analysis and interactive methods, as well as modern approaches to organizing practical training.

Keywords: creative ability, musical pedagogy, creativity, improvisation, student, methodology, musical thinking

Kirish: Insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida ta'lim tizimi oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biri - nafaqat standart bilimlarni o'zlashtirgan mutaxassisni, balki nostandart vaziyatlarda o'ziga xos kreativ yechimlar topa oladigan, yuqori darajadagi ijodiy salohiyatga ega shaxsni tarbiyalashdan iboratdir. Zamonaviy pedagogikada ijodkorlik (kreativlik) shunchaki tug'ma iste'dod emas, balki tizimli mashg'ulotlar natijasida rivojlantirilishi lozim bo'lgan intellektual va psixologik jarayon sifatida talqin etilmoqda. Ushbu jarayonda musiqa san'ati va uning o'qitilish metodikasi talaba shaxsini har tomonlama rivojlantirishda noyob va universal vosita bo'lib xizmat qiladi. Oliy ta'lim muassasalarida musiqiy mashg'ulotlarning talabalar ijodiy qobiliyatini rivojlantirishdagi o'rnini o'rganish bir necha sabablarga ko'ra strategik ahamiyat kasb etadi:

Birinchidan, musiqa insonning assotsiativ tafakkurini faollashtiradi. Musiqiy asar bilan ishlash jarayonida talaba ohanglar, ritmlar va garmonik tuzilmalar orasidagi mantiqiy bog'liqlikni qidirish orqali tahliliy fikrlashni o'rganadi. Ikkinchidan, musiqa ta'limi talabaning emotsional intellektini (EQ) boyitadi. Shaxsning hissiy kechinmalari qanchalik boy bo'lsa, uning ijodiy fantaziyasi va dunyoni anglash darajasi shunchalik keng bo'ladi. Uchinchidan, bugungi kunda mehnat bozori mutaxassislardan "soft skills" - moslashuvchanlik, innovatsion yondashuv va kreativlikni talab etmoqda. Musiqa darslarida qo'llaniladigan improvizatsiya va mustaqil talqin usullari aynan mana shu ko'nikmalarni shakllantirishning eng samarali laboratoriyasidir.

Biroq, amaliyotda musiqiy mashg'ulotlar ko'pincha qat'iy akademik qoliplar (notani o'qish, mexanik ijro) bilan cheklanib qolmoqda. Bu esa talabalarda mavjud bo'lgan ichki ijodiy imkoniyatlarning to'liq yuzaga chiqishiga to'sqinlik qilmoqda. Shu sababli, musiqiy mashg'ulotlar jarayonini shunday tashkil etish kerakki, unda talaba shunchaki "ijrochi-iste'molchi" emas, balki musiqiy jarayonning "faol yaratuvchisi" (co-creator) sifatida ishtirok etsin.

Ushbu maqolaning maqsadi - oliy ta'lim talabalari misolida musiqiy mashg'ulotlar orqali ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishning metodik mexanizmlarini tahlil qilish, amaliy tavsiyalar ishlab chiqish va bu jarayonda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning samaradorligini asoslab berishdan iboratdir.

Musiqiy ijodkorlik (kreativlik) - bu shunchaki asarni ijro etish emas, balki mavjud musiqiy bilimlar asosida yangi g'oya, talqin va obrazlar yarata olish qobiliyatidir.

- Musiqiy eshitish qobiliyati: Tovushlar orasidagi farqni va uyg'unlikni his qilish.

- Musiqiy tasavvur: Eshitilgan ohangni vizual yoki hissiy obrazga aylantirish.

- Empatiya: Musiqiy asar mazmunini chuqur his qilish va uni o'z shaxsiy kechinmalari orqali ifodalash.

Talabalarda ijodkorlikni uyg'otish uchun an'anaviy "ustoz-shogird" tizimiga innovatsion yondashuvlarni integratsiya qilish lozim.

1. Musiqiy improvizatsiya metodi Improvizatsiya - bu talabaning erkinligini ta'minlovchi eng oliy bosqich. Mashg'ulotlarda ma'lum bir mavzu yoki ritmik asos berilib, talabaga o'z ichki dunyosini ohanglar orqali ifodalash imkoni beriladi. Bu usul talabadagi "xato qilishdan qo'rqish" to'sig'ini olib tashlaydi.

2. Muammoli o'qitish texnologiyasi

O'qituvchi talabaga tayyor yechimni bermaydi. Masalan: "Ushbu asarning xarakterini o'zgartirish uchun uning garmoniyasiga qanday yangilik kiritish mumkin?" degan savol orqali talaba mustaqil izlanishga yo'naltiriladi.

3. Integratsiyalashgan yondashuv (Sintez): Musiqani boshqa san'at turlari bilan bog'lash. Masalan, ma'lum bir asarni tinglab, uning ranglar gammasini (Tasviriy san'at bilan) yoki unga mos keladigan she'riy misralarni (Adabiyot bilan) topish. Bu usul talabaning assotsiativ tafakkurini kengaytiradi.

Raqamli texnologiyalar (DAW dasturlari, musiqa muharrirlari) talabalarga o'z musiqiy g'oyalarini tezda realizatsiya qilish imkonini beradi. Kompyuterda aranjirovka yaratish yoki virtual asboblardan ishlash talabaning muhandislik va badiiy tafakkurini birlashtiradi.

Musiqiy mashg'ulotlar orqali talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini o'rganish va tahlil qilish jarayoni shuni ko'rsatadiki, musiqa ta'limi shunchaki estetik zavq olish vositasi emas, balki shaxs intellektini shakllantiruvchi fundamental pedagogik tizimdir. Tadqiqot davomida aniqlangan qonuniyatlar va ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar asosida quyidagi yakuniy xulosalarga kelindi:

- Ijodkorlik - tizimli jarayon sifatida: Talabalarda ijodiy qobiliyat o'z-o'zidan rivojlanib qolmaydi. Buning uchun an'anaviy o'qitish metodlaridan voz kechgan holda, talabani erkin fikrlashga, improvizatsiya qilishga va musiqiy asarni shaxsiy nuqtayi nazardan talqin etishga yo'naltirilgan "Kreativ ta'lim muhiti" yaratilishi zarur. Mazkur muhitda talaba xato qilishdan qo'rqqanlik va o'z g'oyalarini erkin ifodalash imkoniyatiga ega bo'lishi lozim.

- Fanlararo integratsiyaning samaradorligi: Musiqiy mashg'ulotlarni tasviriy san'at, adabiyot va zamonaviy texnologiyalar bilan integratsiyalashgan holda o'tkazish talabalarning assotsiativ tafakkurini keskin oshiradi. Bu usul nafaqat musiqiy obrazlarni yaxshiroq tushunishga, balki hayotiy muammolarga ham kutilmagan, kreativ yechimlar topish ko'nikmasini shakllantirishga xizmat qiladi.

- Texnologik innovatsiyalarning o'рни: Raqamli musiqa dasturlari (DAW) va innovatsion pedagogik texnologiyalar talabalar uchun yangi ijodiy maydon bo'lib xizmat qiladi. Bu vositalar yordamida talabalar o'zlarining ichki ohanglarini real kompozitsiya shakliga keltirishlari, bu esa ularda o'z ijodiy mahsuliga nisbatan ishonch va motivatsiyani uyg'otadi.

- Pedagogik tavsiyalar: Oliy ta'lim muassasalarida musiqiy ta'lim samaradorligini oshirish uchun o'quv dasturlariga improvizatsiya soatlarini ko'paytirish, talabalarning mustaqil ijodiy loyihalarini (masalan, mualliflik konsertlari yoki musiqiy-vizual taqdimotlar) qo'llab-quvvatlash va darslarda muammoli vaziyatlar yaratish orqali tahliliy fikrlashni rag'batlantirish tavsiya etiladi.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, musiqiy mashg'ulotlar orqali rivojlangan ijodiy qobiliyat talabaning kelajakdagi kasbiy faoliyatidan qat'i nazar (xoh u o'qituvchi, xoh san'atkor yoki rahbar bo'lsin), uning hayotiy muvaffaqiyatini ta'minlovchi eng muhim "soft skill" ko'nikmasiga aylanadi. Zero, musiqiy tafakkur - bu erkinlik va yaratuvchanlik tafakkuridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Usmonjanova, G.A.Q. (2026). O'quvchilarning STEAM ta'lim texnologiyalarini qo'llash asosida muammolarni yechish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 157-161.
2. Davlatov, T. S., & qizi Usmonjanova, G. A. (2021). Modes petrovichmusorgski analysis of the Opera "Boris Godunov". *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(9), 451-455.
3. Oktyabrov, M. A. O. G. L., & Abdug'Ani-O'G'Li, B. (2026). Chizmachilik darslarida tutashmalarni formulaviy va vizualmnemonik yondashuv asosida o'rgatish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 409-416.